

Kimler En Yüksek Risk Altında?

Özlem Ak

Araştırmacıların henüz semptomları çok çeşitli olan “uzun COVID” için resmi bir tanımı bulunmuyor. Bazı insanlar günlük yaşamlarını sekteye uğratan aşırı yorgunlukla mücadele ediyor, bazıları bilişsel işlevlerde zorluk yaşamalarına neden olan beyin sisi ile birlikte konsantrasyon ve hafıza problemleri yaşıyor. Bazılarında ise organ hasarı, kalıcı öksürük ve nefes almada zorluk gibi sorunlar sürüyor.

New York Üniversitesi Langone Health araştırma merkezinden Dr. Leora Horwitz, uzun COVID sorununun farklı kişilerde farklı semptomlarla sürdüğünü belirterek bu konuda çalışmayı zorlaştıran en büyük nedenlerden

birinin de bu olduğunu söylüyor. Uzun süreli COVID üzerinde çalışan bir araştırmacı olan, Patient-Led Research Collaborative araştırma merkezinin kurucu ortağı Hannah Davis, farklı risk gruplarının farklı semptomlara sahip olabileceğini belirtiyor. Araştırmalar, kadınların kalıcı semptomlara sahip olma ihtimalinin erkeklerden daha yüksek olduğunu gösteriyor. Enfeksiyonun ilk haftasında beşten fazla semptomu olan veya astım gibi önceden var olan sağlık sorunları bulunan COVID-19 hastalarının uzun COVID geliştirme olasılığının daha yüksek olabileceği üzerinde duruluyor.

SARS-CoV-2 enfeksiyonunun “akut sonrası sekelleri” olarak da bilinen uzun COVID için kimin risk altında olduğunu daha iyi ele almak söz konusu olduğunda elektronik sağlık kayıtlarının önemli ipuçları verebileceği düşünülüyor. Horwitz, ABD Ulusal Sağlık Enstitülerinin COVID-19'un uzun vadeli etkilerini anlamayı amaçlayan RECOVER girişiminde görevli.

Projede çalışan araştırmacıların bir kısmı, milyonlarca elektronik sağlık kaydını inceliyor. Horwitz'e göre, bu kayıtların incelenmesi, nüfusun genelinde nadir görülen ancak belki de uzun COVID'li insanlar arasında daha yaygın olan potansiyel risk faktörlerini belirlemede yardımcı olabilir. Ancak hastaların tüm şikayetlerinin kayıt altına alınmadığını da göz önünde bulunduran Horowitz ve meslektaşları bu analizleri yapmanın yanında binlerce insanı doğrudan inceliyor. Katılımcılar, her üç ayda bir anket yapıyor; böylece ekip insanların ne tür semptomları olduğunu ve daha iyiye mi, yoksa kötüye mi gittiğini belirleyebiliyor. Daha sonra kan, idrar, dışkı ve tükürük örnekleri üzerinde yapılan testler koronavirüsün hâlâ vücutta olup olmadığını, herhangi bir soruna neden olup olmadığını veya bağışıklık sisteminin vücudun kendisine saldırıyı öğrenip öğrenmediğini ortaya çıkarabilecek. Anormal test sonuçları olan katılımcılar ek testlere tabi tutulacak.

Çalışma yetişkinler ve çocuklar, hamileler, şu anda COVID-19 olanlar ve hastalığa yakalandıktan sonra hayatını kaybedenler olmak üzere farklı gruptan katılımcıları kapsıyor. Araştırmacılar, 20.000'e yakın katılımcının yer almasını planladıkları çalışmada, COVID-19'a hiç yakalanmamış olanlarla yakalanmış olanlar arasında neyin farklı olduğunu öğrenmeye çalışacaklar. Ekibin aradığı potansiyel risk faktörlerinden bazıları, otoimmün hastalıkları ve diğer viral enfeksiyonları içeriyor. Çalışmaya daha fazla insan katıldıkça liste uzayabilir. ■

Menopozdan Sonra Beyindeki Değişiklikler

Özlem Ak

Neurology dergisinde yayımlanan bir araştırmaya göre, menopoza giren kadınlar, menopoza girmemiş kadınlardan veya aynı yaştaki erkeklerden daha fazla beyaz cevher hiperintensiteleri adı verilen beyin biyobelirteçlerine sahip. Beyaz cevher

hipertansiyonları, yaşla veya kontrolsüz yüksek tansiyon ile daha yaygın hâle gelen ve beyin taramalarında görülen küçük lezyonlardır. Bu beyin biyobelirteçleri; bazı çalışmalarda artan inme, Alzheimer hastalığı ve bilişsel gerileme riskiyle de ilişkilendirilmiştir.

Araştırma ekibinden, Almanya Nörodejeneratif Hastalıklar Merkezinde görevli Dr. Monique M. B. Breteler beyaz cevher hipertansiyonlarının beyin yaşlandıkça arttığını ve beyinde bu biyobelirteçlerin bulunmasının kişide bunamaya neden olacağı veya felç geçireceği anlamına gelmediğini ancak daha büyük miktarlarda olursa riskin

artabileceğini söylüyor. Çalışmalarında bu beyin biyobelirteçlerinin miktarı üzerinde menopozun ne gibi bir rolü olabileceğini incelediklerini belirten Breteler; sonuçların beyaz cevher hipertansiyonlarının erkekler ve kadınlar için farklı şekilde geliştiğini, menopoz veya menopozun ne zaman başladığını belirleyen yaşlanma sürecindeki değişiklikler gibi faktörlerin bunlar üzerinde belirleyici olduğunu gösterdiğini belirtiyor. Araştırmada yaş ortalaması 54 olan 3.410 katılımcının %58'i kadındı ve bunların %59'u menopoza girmişti. Ayrıca, tüm katılımcıların %35'inde yüksek tansiyon

ve bunların yarısında da kontrolsüz yüksek tansiyon bulunuyordu.

Tüm katılımcıların MRI beyin taramaları incelendi ve her bir katılımcı için beyaz cevher hipertansiyonlarının miktarı hesaplandı. Araştırmacılar, yüksek tansiyon ve diyabet gibi yaş ve vasküler risk faktörlerini göz önünde bulundurdularında menopoz sonrası kadınların benzer yaşta erkeklerle kıyasla bu beyin biyobelirteçlerinden daha fazlasına sahip olduğunu belirlediler. Araştırmacılar beyin biyobelirteçlerindeki artışın yaşla birlikte hızlandığını ve bu artışın kadınlarda erkeklerle göre daha hızlı olduğunu buldu.

Menopoz öncesi kadınlar ve benzer yaşta erkekler, ortalama beyaz cevher hipertansiyon miktarında bir fark göstermedi. Araştırmacılar ayrıca, menopoza girmiş kadınların, benzer yaşta menopoza girmemiş kadınlara göre daha fazla miktarda beyaz cevher hipertansiyonuna sahip olduğunu, 45 ila 59 yaşları arasındaki bir katılımcı grubunda, menopoz öncesi kadınlardaki ortalama beyaz cevher

hipertansiyon miktarının 0,33 ml, menopoz sonrası kadınlardakinin ise 0,51 ml olduğunu tespit ettiler. Ayrıca menopoza girmemiş kontrolsüz yüksek tansiyonlu olan kadınlarda, erkeklerle kıyasla bu beyin biyobelirteç miktarının daha yüksek olduğu da görüldü. Breteler, beyindeki küçük kan damarlarını etkileyen yüksek tansiyonlu beyaz cevher hipertansiyonlarında artışa yol açabileceğinin hâlihazırda bilindiğini söylüyor.

Araştırmacılar çalışmalarının sonuçlarının, menopozun beyin vasküler sağlığı ile nasıl ilişkili olabileceğini anlamak için daha fazla araştırmaya ihtiyaç olduğunu göstermenin yanı sıra erkekler ve kadınlar için farklı sağlık kriterlerini ve menopoz durumunu hesaba katmanın gerekliliğini de kanıtladığını söylüyor. Ayrıca bulgularının özellikle vasküler risk faktörleri taşıyan yaşlı kadınlar için cinsiyete özgü tıbbi yaklaşımların ve daha özenli tedavinin önemini vurguladığını da düşünüyorlar. ■

